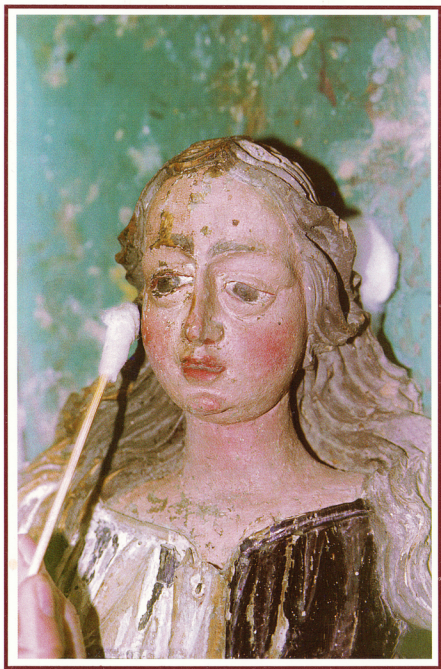

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNOJ STRANI:
SV. MARIJA MAGDALENA, KAPELA SV. MIHOVILA ARKANDELA

IZ TMINE NA SVJETLOST DANA

Od 12. prosinca do
30. prosinca 1995.

PREDGOVOR

Sakralne skulpture s ove izložbe otkrivaju nam još neprepoznato i nedovoljno uvažavano bogatstvo u crkvama sesvetskog Prigorja.

Jedan od poticaja za ovu izložbu bila je želja da se javnosti pokaže potreba za zaštitom kulturnog naslijeđa jer je zbog raznih razloga, od vandalizma do nemara prepušteno vremenu i propadanju.

Sudbina mnogih umjetničkih predmeta katkad je čudnovata i tragična. Izvlačenje ovih kipova iz njihove povijesne zagubljenosti donosilo je radost susreta s umjetničkim djelom, ali i neodgodivu zadaću - otkucavao je posljednji trenutak za njihovu konzervaciju i restauraciju.

Predstavljajući ovih nekoliko skulptura upozoravamo na nastojanje Muzeja da se vrijedna djela naše prošlosti, koja su zaboravljena u nezdravim prostorima, urede i spase od propasti. Želimo da to bude tek početak akcije spašavanja pokretnih kulturnih spomenika sesvetskog Prigorja.

Kulturna baština u korijenima je modernog čovjeka i smislu njegova postojanja i pripadnosti. Ona je dio našega zajedničkog pamćenja i trebala bi biti izvorom svih naših nadahnuća i težnji.

O KONZERVATORSKO - RESTAURATRSKOM PRISTUPU

Ovu smo izložbu odlučili postaviti iz više razloga, a ponajprije zato što smo smatrali svojom obvezom upozoriti na nužnost zaštite kulturne baštine Sessvetskog Prigorja. Pritom smo željeli prikazati kakav je konzervatorsko - restauratorski tretman primjenjivan u toj zaštiti.

Skulpture potječu iz Kašinske župe, crkve Sv. Petra i Pavla, i Vugrovečke župe, grobne kapele Sv. Mihalja Arkandela (kipovi iz Sv. Mihalja Arkandela fragmenti su cjeline baroknog oltara iz 1683. godine), a uništene su prilikom provala u crkvu 1982. godine. Tom je prilikom nestalo osim ostaloga, 26 kipova.

Dva kipa iz Crkve Sv. Petra i Pavla u Kašini propala su zbog neprimjerena smještaja. Neprestane promjene temperature, vlažnost zraka, prašina i štetocine djelovali su porazno na osjetljivu staru materiju.

U konzervaciji ovih skulptura korišteni su postupci kojima je prvenstveno bio cilj zaustaviti procese propadanja. Na ovom stupnju zaštite nisu se koristili cjeloviti restauratorski zahvati vraćanja kipova u izvorno stanje. Moguću kompletnu restauraciju ostavili smo za budućnost.

Kako je riječ o drvenim skulpturama, crvi su, koji su njihovi glavni neprijatelji, ostavili svoj razorni učinak. Zbog toga je na kipovima bez pozlate ponajprije učinjena dezinfekcija. Provedena je plinom, koji je najučinkovitiji za ovakve predmete. Prvi dio posla bilo je određivanje stupnja i vrste oštećenosti, u skladu s tim odabir pojedinih zahvata. Osnovno čišćenje kipova provedeno je otopinom cetavlon, kako bi se skinula naslaga prašine i nečistoće.

Dvije skulpture iz kašinske crkve Sv. Petra i Pavla potpuno su izgubile slojeve polikromije i podloge, te je ostala samo forma u drvetu. Prema načelu čistog konzerviranja, nestala polikromija nije nadomještena. Tijela su došla do nas razbijena u više komada. Polomljene, napukle i odvojene dijelove trebalo je povezati u prvobitnu cjelinu. Drvo je, oslabljeno crvotočinom, na nekim dijelovima pretvoreno u piljevinu. Plijesni su zbog stajanja u vlazi gotovo sasvim uništile donji dio postolja. Tim je skulpturama trebalo ponajprije omogućiti da prežive: bilo je nužno odstranjivanje potpuno trulih dijelova i učvršćivanje preostalog korpusa. Na oštećenim dijelovima uklonjena je piljevina sve do zdravog drva, a prah je usisan. Učvršćivanje materijala provedeno je paraloidom B.72. Površina je prvo natapana nitrozređivačem da bi se omogućilo upijanje paraloida. Natapanje paraloidom provedeno je u više faza,

povećavanjem njegovih postotaka do zasićenja drva (od 1 do 10 posto). Napravljena je djelomična rekonstrukcija tako da su dijelovi koji su bili oslabljeni vađenjem crvotočine ispunjeni smjesom piljevine, krede i drvofiksa. Tako se zatvorilo oštećenje i zadržala forma.

Najsloženiji dio svih zahvata svakako je bila nadoknada nedostajućih dijelova. Budući da su nepovratno izgubljeni vitalni veći dijelovi skulptura, trebalo je donijeti odluku o njihovu konačnu izgledu, poštivajući pritom povijesnu autentičnost djela i likovnost. Zato je odlučeno da se skulpture djelomično restauriraju i konzerviraju u muzealnom smislu. Primjenjeni postupci izvođeni su u skladu s načelima koja omogućuju kasnije intervencije.

U nastavku radova na zaštiti inventara crkve Sv. Mihalja Arkandjela planira se restauracija korskih klupa. Kako bi pokazali stanje u

kojem jesu, na izložbi smo izložili jednu oslikanu ploču. Drveni je nosilac rasušen, izgubio je oblik i jako je crvotočan. Na okviru oko slike pokazao se jedan uljni preslik. Sondiranjem jednog dijela razlučili smo recentni tamnozeleni sloj od svijetlozelenog originalnog s dijelom teksta. Sonde na slici pokazale su da sama kompozicija nije preslikana. Čišćenjem su otkriveni tamni lak i prljavština. Restauratorskim zahvatima klupe će biti vraćene u prvobitno stanje.

Dubravka Habuš-Skendžić

BAROKNO NASLJEĐE PRIGORJA

Dvije drvene skulpture iz grobne kapele - nekada župne crkve - sv. Mihalja Arkandela u Vugrovcu, prikazuju svete koje prepoznajemo kao sv. Mariju Magdalenu i sv. Anu Trojnu. Sv. Mariju Magdalenu označuje duga, raspuštena kosa, koja podsjeća na ponizno sušenje Spasiteljevih nogu, dok meditativni pogled i križ u lijevoj ruci upućuju na pokajničko razdoblje nakon obraćenja. Sveta Ana Trojna osobit je prikaz triju svetačkih likova: male Bogorodice privite uz skute sv. Ane te Djeteta Isusa u rukama svoje zemaljske bake. Ikonografsku pojavu svete Ane Trojne s početkom u 14. stoljeću i punim cvatom u dva stoljeća koja slijede, najučestalije nalazimo u Sloveniji (sv. Ana Samotretja) i germanskim krajevima (Die heilige Anna Selbdritt). Nasuprot vještije oblikovanoj draperiji, koja u bogatim naborima svjedoči o želji za snažnim baroknim pokretom, u oblikovanju lica i tijela kipar odaje shematski pristup, tipsko rješenje lica, nezgrapno velike udove, osobito šake i stopala, a time i pučki karakter svoje umjetnosti. U okvirima svoje obrazovanosti uspio je, međutim, kipar dati skladna rješenja, zadiviti nas modelacijom Magdalenine kose i njezinim sjetnim ozračjem, kao i spretnom povezanošću triju likova sv. Ane Trojne. U kanonskoj vizitaciji iz 1677. opisani su bočni oltari crkve u Vugrovcu (što nam ujedno potvrđuje kako su sačuvane oltarne pale desnoga oltara: sv. Martin i prosjak te sv. Nikola i sv. Izidor iz toga vremena), a u vizitaciji iz 1693. godine izriekom se imenuju skulpture sv. Magdalene i sv. Ane na oltaru Blažene Djevice Marije u ladi. Datum prve spomenute vizitacije možemo uzeti kao "terminus ante quem" nastanka dvaju kipova. Obzirom na spomenuti podatak i stilske značajke datiramo ih u osmo desetljeće 17. stoljeća.

Slikane ploče na korskoj klupi, lijevo od svetišta, prikazuju šest apostola: sv. Jakova, sv. Tomu, sv. Filipa, sv. Andriju, sv. Ivana i sv. Petra (Kristov nasljednik najbliži je svetištu). Obzirom na prisutnost "polovice" apostolske grupe, kao i prazan prostor na suprotnoj strani, pod prozorom, pretpostavljamo kako je izvorno postojala još jedna, simetrično postavljena korska klupa na kojoj je prikazano preostalih šest apostola, predvođenih sv. Pavlom. Izloženost vlagi vjerojatno je bila uzrokom njihove propasti. Iznad sačuvanih slika na uzglavlju korske klupe nalazi se obnovljeni natpis: "A.D.M. RDVS. DNVS. PAVLVS. 16 - 83. KOOZ LECTOR et CANVS. ZAGBIS. FF.", koji upućuje na naručitelja, zagrebačkoga lektora i kanonika Pavla Koosa i godinu nastanka, 1683. Skromna slikarska vještina otkriva domaćega majstora (usp. crtački nesavladana skraćivanja udova, paralelno ili široko postavljena stopala), ali raznorodna tipološka i

uspješnija kompozicijska rješenja navode na mogućnost rada po predlošku (grafičkim listovima?). Time možemo objasniti činjenicu da je slikar izbjegao ponavljanja i za svaki apostolski lik pronašao jasno prepoznatljive i skladno, u tjelesnu gestu uklopljene atribute (sv. Andrija se oslanja o svoj križ, sv. Jakov se u svome hodočasničkom hodu podupire štapom), kao i raznorodne pejzažne značajke pozadine: morski pejzaž, dvorac, utvrdu, crkvu ili šumu. Zajednički im je niski horizont, ispod donje trećine ili čak četvrtine slike. Kako bismo ispravno stilski očitali i vrednovali ove slike, koje usprkos svome pučkom značaju, uz stilski retardirizam nose i naznake suvremenih stilskih obilježja, valjalo bi ih restaurirati i ukloniti slojeve kasnijih zahvata (usp. natpis na klupi: "Dao obnoviti - 19 - 22. Ivan pl. Kos"). Izuzetnu vrijednost ove oslikane

korske klupe pronalazimo kako u rijetko sačuvanom tipu na području zagrebačke nadbiskupije, tako i u činjenici da među visokovrijednim inventarom (usp. skulpturu sv. Mihaela iznad propovjedaonice!) crkve na biskupskome posjedu, Vugrovcu, možemo naći one iste majstore koji su radili i za najreprezentativnije zagrebačke crkve. Mirjana Repanić - Braun pridružila je oltarnu sliku sv. Mihaela u Vugrovcu djelima Hansa Georga Geigerfelda, autora nekih oltarnih pala u crkvi sv. Katarine. Godina nastanka ove korske klupe (1683., prema natpisu iznad slike) podudarna

je s datacijom oltarnih slika Bernarda Bobića na oltaru sv. Apostola, također u crkvi sv. Katarine, te je zanimljiva usporedba dvaju istovremenih slikarskih radova, koje vežu i tipološke srodnosti.

Dvije barokne skulpture (XVIII. st.) s prikazima muških svetaca pronađenih u crkvi sv. Petra i Pavla u Kašini, a prema usmenom priopćenju iz Planine, prije će nas zainteresirati zbog njihova lošeg stanja, nego zbog estetskih vrijednosti. Međutim, ukoliko na trenutak zaboravimo oštećenja od crvotočine i oguljenu boju, osvjedočit ćemo se kako ih je radila vrlo vješta ruka. Meko modelirani uvojci kose i brade nasuprot glatkom i napetom licu, čvrsti volumen nogu koji "proviruje" ispod pokrenute draperije, te elegantna linija tijela svjedoče kako ove drvene skulpture svojom umjetničkom vrijednošću ne zaslužuju današnje stanje.

Zgranuti nad ratnim razaranjima i stanjem hrvatskih spomenika na oslobođenim dijelovima zemlje prečesto zaboravljamo koliko sami prema vlastitoj baštini griješimo propustom. Propustom brige, zaštite, čuvanja. Dobra volja, stručnost i novčana potpora rijetko se susreću kada je u pitanju restauriranje spomenika i upravo zbog toga će nam se ova izložba učiniti poput zvuka nezaboravljenih sirena koje najavljuju opću opasnost - ovaj puta za spomenike Sesvetskoga Prigorja.

Sanja Cvetnić

Katalog izložaka:

Sv. Marija Magdalena
drvo, polikromija, pozlata
visina: 63 cm
druga pol. XVII st.

Sv. Ana Trojna
drvo, polikromija, pozlata
visina: 63 cm
druga pol. XVII st.

Sv. Petar (?)
drvo
visina: 108 cm
XVIII st.

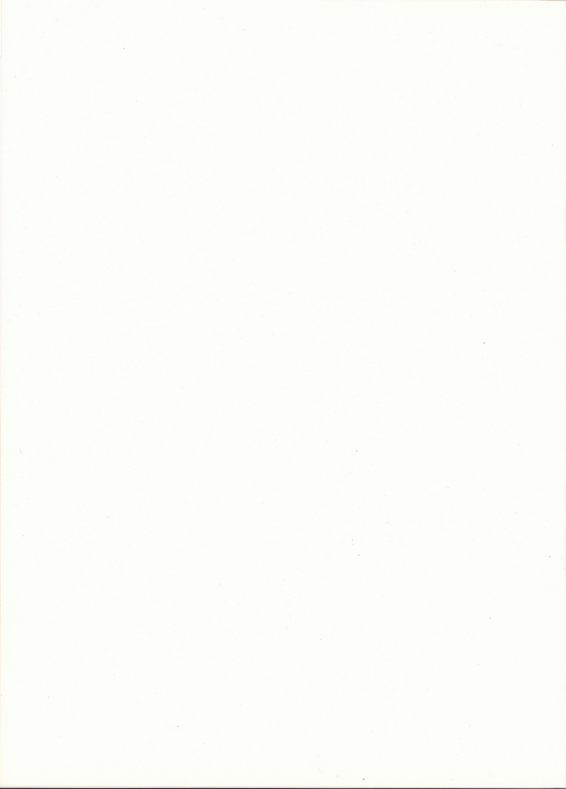
Sv. Pavao (?)
drvo
visina 108 cm
XVIII st.

Raspelo
drvo, polikromija
visina 137 cm

KORSKA KLUPA
slikane ploče šest apostola:
sv. Jakov, sv. Toma, sv. Filip,
sv. Andrija, sv. Ivan, sv. Petar
drvo, polikromija

MUZEJ PRIGORJA - SESVETE

AUTOR IZLOŽBE I KATALOGA:
DUBRAVKA HABUŠ - SKENDŽIĆ
LIKOVNI POSTAV:
SNJEŽANA JURIŠIĆ
FOTOGRAFIJA:
MLADEN TOMLJENVIĆ
CRTEŽ: TOMISLAV DILBER
IZDAVAČ: MUZEJ PRIGORJA - SESVETE
ZA IZDAVAČA: VLADIMIR SOKOL

NAKLADA: 300 KOM
TISAK: "GRAFORAD"

IZLOŽBA JE REALIZIRANA SREDSTVIMA IZ
GRADSKOG UREDA ZA OBRAZOVANJE,
KULTURU I ZNANOST

ZAHVALJUJEMO GOSPODINU ĐURI ŠIMIČIĆU
NA SVESRDNOJ POMOĆI